

นับตั้งแต่การค้นพบซากดึกดำบรรพ์ในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2519 เป็นต้นมา การขุดค้น สำรวจศึกษา วิจัยด้านบรรพชีวินวิทยาได้ก้าวหน้าไปอย่างมาก จนทำให้ประเทศไทยเป็นฐานองค์ความรู้ในด้านนี้ที่โดดเด่นที่สุดในอาเซียน ในประเทศไทยมีการขุดค้นพบไดโนเสาร์พันธุ์ใหม่ของโลก ซึ่งมีการประกาศอย่างเป็นทางการแล้ว 9 ชนิด และยังมีอีกหลายชนิดที่อยู่ระหว่างการศึกษ และมีโอกาสที่จะเป็นชนิดพันธุ์ใหม่ของโลกเช่นกัน

ไดโนเสาร์พันธุ์ไทย

ความภูมิใจแห่งสยามประเทศ

ภูเวียงโกซอร์ส สิริธรณ

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Phuwiangosaurus sirindhornae* Martin, Buffetaut and Suteethorn, 1994
 อายุ : ยุคครีเทเชียสตอนต้น ประมาณ 130 ล้านปี
 หมวดหิน : เสาขัว
 ขนาด : ความยาวประมาณ 15-20 เมตร
 สถานที่พบ : จังหวัดขอนแก่น กาฬสินธุ์ สกลนคร และหนองบัวลำภู

ภูเวียงโกซอร์ส สิริธรณ เป็นไดโนเสาร์ซอโรพอดชนิดแรกของไทย คณะสำรวจไทย-ฝรั่งเศส วิจัยแล้วพบว่า เป็นสกุลและชนิดใหม่ โดยชื่อสกุล ภูเวียงโกซอร์ส หมายถึงพื้นที่แหล่งซากดึกดำบรรพ์ และชื่อชนิด สิริธรณ ตั้งขึ้นเพื่อถวายพระเกียรติแด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ผู้ทรงสนพระทัย ในงานด้านโบราณคดีวิทยามาก ไดโนเสาร์ชนิดนี้เป็นซอโรพอดขนาดกลางเดิน 4 เท้า คอและหางยาว กินพืชเป็นอาหาร มักขุดรูเป็นที่อยู่อาศัย และยังมีกระดูกของพวกเดียวกันที่ขุดพบด้วย ซึ่งมีขนาดเพียง 2 เมตร และ 50 เซนติเมตรเท่านั้น

สยามโมซอร์ส สุธีธรณี

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Siamosaurus suteethorni* Buffetaut and Ingavat, 1986
 อายุ : ยุคครีเทเชียสตอนต้น ประมาณ 130 ล้านปี
 หมวดหิน : เสาขัว
 ขนาด : ความยาวประมาณ 7 เมตร
 สถานที่พบ : จังหวัดขอนแก่น กาฬสินธุ์ สกลนคร มุกดาหาร นครราชสีมา และอุบลราชธานี

สยามโมซอร์ส สุธีธรณี เป็นไดโนเสาร์ชนิดแรกของไทย ถูกค้นพบปี พ.ศ. 2529 โดย ดร.อิทธิ บุญโต และรญา อิกะวะจิ จากคณะสำรวจโบราณคดีไทย-ฝรั่งเศส ไดโนเสาร์ชนิดนี้ เป็นซอโรพอดขนาดใหญ่วงศ์ไทรันโนซอร์อิด มีลักษณะโค้งงอเล็กน้อย มีรอยหักงอเป็นเหลี่ยม คล้ายหินจะระเซ่ ยาวประมาณ 6 เซนติเมตร มีสันหลังเล็ก ๆ ยาวตลอด ฟันมีลักษณะแบน ๆ ปลายแหลมโค้งงอเล็กน้อย มีรอยหักงอเป็นเหลี่ยม มีแนวร่องและสันเขี้ยวคล้ายคลึงกับไดโนเสาร์กินปลาเป็นอาหาร ชื่อสกุล สยามโมซอร์ส มาจากชื่อสยามซึ่งเป็นชื่อเดิมของไทยที่มีความหมาย คือ สัตว์เลี้ยงลูกจากสยาม และชื่อชนิด สุธีธรณี ตั้งให้เป็นเกียรติแก่ ดร.วราวุธ สุธีธรณี ซึ่งมีส่วนอย่างสำคัญในการค้นพบซากดึกดำบรรพ์ สัตว์มีกระดูกสันหลัง ในประเทศไทย

อีสานโนซอร์ส อรรถวิภัชเชษฐ์

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Isanosaurus attavipachi* Buffetaut et al., 2000
 อายุ : ยุคไทรแอสสิก ตอนปลาย ประมาณ 210 ล้านปี
 หมวดหิน : น้ำพอง
 ขนาด : ความยาวประมาณ 16 เมตร
 สถานที่พบ : จังหวัดชัยภูมิ

อีสานโนซอร์ส อรรถวิภัชเชษฐ์ เป็นไดโนเสาร์ซอโรพอดที่เก่าแก่ที่สุดชนิดหนึ่ง ที่เคยมีหลักฐานมา เป็นไดโนเสาร์กินพืชขนาดใหญ่ เดิน 4 ขา คอยาว หางยาว ลำตัวจะมีความยาวถึง 16 เมตร การค้นพบครั้งนี้เป็นหลักฐานชี้ให้เห็นว่าไดโนเสาร์ซอโรพอดอาศัยอยู่บนโลกมีมากกว่า 210 ล้านปีแล้ว และสอดคล้องกับหลักฐานการค้นพบรอยเท้าของไดโนเสาร์ที่พบในภาคอีสานตอนกลาง ปลาย เป็นการยืนยันว่าแผ่นดินไทยเชื่อมต่อกับแผ่นดินทวีปเอเชียมาก่อนหน้านั้นแล้ว

กินรีมิมีลิส ขอนแก่นเอนซิส

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Kinnareemimus khonkaenensis* Buffetaut et al., 2009
 อายุ : ยุคครีเทเชียสตอนต้น ประมาณ 130 ล้านปี
 หมวดหิน : เสาขัว
 ขนาด : ความยาวประมาณ 5 เมตร
 สถานที่พบ : จังหวัดขอนแก่น

กินรีมิมีลิส ขอนแก่นเอนซิส เป็นไดโนเสาร์เทอโรพอดขนาดเล็ก กลุ่มออร์นิโทมิมีลิส หรือไดโนเสาร์นกกระจอกเทศ มีคอยาว ขายาว เคลื่อนไหวได้คล่องแคล่ว โดยค้นพบ ส่วนของกระดูกขาหน้า กระดูกสันหลัง กระดูกนิ้ว และกระดูกหน้าแข้ง ที่อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น การค้นพบไดโนเสาร์ชนิดนี้ในยุคครีเทเชียสตอนต้น แสดงให้เห็นว่าไดโนเสาร์นกกระจอกเทศ อาจมีต้นกำเนิดมาจากทวีปเอเชีย ชื่อสกุลตั้งจาก กินรี สัตว์ในป่าหิมพานต์ที่มีรูปร่างเหมือนนกเป็นหญิงสาว หอน่าเป็นนก กินรีไมมีลิส มีความหมายคือ เลี้ยงแบบจากกินรี ส่วนชื่อชนิดตั้งมาจากจังหวัดขอนแก่นสถานที่พบ

ซิตตะโกซอร์ส สัตยารักษ์

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Psittacosaurus sattayarakhi* Buffetaut and Suteethorn, 1992
 อายุ : ยุคครีเทเชียสตอนต้น ประมาณ 100 ล้านปี
 หมวดหิน : โคนกรวด
 ขนาด : ความยาวประมาณ 1.5 เมตร
 สถานที่พบ : จังหวัดชัยภูมิ

ซิตตะโกซอร์ส สัตยารักษ์ เป็นไดโนเสาร์ซอโรพอดที่พบหรือกลุ่มไดโนเสาร์ปากนกแก้ว (กลุ่มเดียวกับไทรันโนซอร์อิด ไดโนเสาร์ 3 เท้าที่โด่งดัง) มีลำตัวขนาดเล็ก กินพืชเป็นอาหาร พบที่จังหวัดชัยภูมิในเขตอภัยภูฏาน บริเวณเขาตองของอภัยภูฏาน และใช้ชื่อสกุล ซิตตะโกซอร์ส แปลว่า กิ้งก่าปากแก้ว ในประเทศไทยพบชิ้นส่วนของกระดูกที่ จ.ชัยภูมิ ในปี พ.ศ. 2532 เมื่อทำการวิจัยพบว่า เป็นไดโนเสาร์ปากนกแก้วชนิดใหม่ จึงตั้งชื่อว่า ซิตตะโกซอร์ส สัตยารักษ์ เพื่อเป็นเกียรติแก่ นายแพทย์ สัตยารักษ์ ผู้ค้นพบ

สยามโมไทแรนทัส อีสานเอนซิส

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Siamotyrannus isanensis* Buffetaut et al., 1996
 อายุ : ยุคครีเทเชียสตอนต้น ประมาณ 130 ล้านปี
 หมวดหิน : เสาขัว
 ขนาด : ความยาวประมาณ 7 เมตร
 สถานที่พบ : จังหวัดขอนแก่น กาฬสินธุ์ สกลนคร อุตรดิตถ์ และนครราชสีมา

สยามโมไทแรนทัส อีสานเอนซิส เป็นไดโนเสาร์เทอโรพอดขนาดกลาง เดินและวิ่งด้วย 2 ขาหลัง มีขนาดใหญ่มาก และแข็งแรง ชิ้นส่วนซากดึกดำบรรพ์ที่พบคือกระดูกสันหลัง สะโพก และหาง จากการศึกษาริขัยพบว่า เป็นสกุลใหม่ ชนิดใหม่ ซึ่งใช้ชื่อสกุลตั้งจากสยาม อันเป็นชื่อดั้งเดิมของประเทศไทย และใช้ชื่อเป็นภาษากรีก มาจากภาษาเขมรถิ่นว่า Tyrant แปลว่า ทรราช มีความหมายคือ สัตว์ที่โหดเหี้ยมทารุณจากสยาม ส่วนชื่อชนิดมีที่มาจากภาคอีสานเป็นที่พบไดโนเสาร์ชนิดนี้ จัดอยู่ในวงศ์ไทรันโนซอร์อิด มีอายุเก่าแก่ที่สุด จึงสันนิษฐานได้ว่าสายพันธุ์ของ ไทรันโนซอร์อิดมีจุดกำเนิดอยู่ในเอเชีย แล้วค่อยแพร่กระจายไปจนถึงอเมริกาเหนือ ก่อนที่จะสูญพันธุ์ไปพร้อมกับไดโนเสาร์ชนิดอื่น ๆ เมื่อ 65 ล้านปีก่อน

กลุ่มอิกัวโนดอนตอสกุลใหม่ของโลก

นอกจากนี้ ประเทศไทยยังค้นพบไดโนเสาร์กลุ่มอิกัวโนดอนตอสกุลใหม่ของโลกอีก 3 สกุล ลักษณะเด่นของไดโนเสาร์กลุ่มนี้คือ มีฟันคล้ายฟันอิกัวน่าแต่มีขนาดใหญ่กว่ากันมาก (อิกัวโนดอน แปลว่า ฟันคล้ายอิกัวน่า) ไม่มีฟันในส่วนหน้าของขากรรไกร บน-ล่าง แต่มีจะงอยปากที่เป็นกระดูกแข็งแทน ขาหลังแข็งแรง โหล่งและยาวกว่าขาหน้า ปกติจะเดินด้วย 4 เท้า และสามารถวิ่งได้เร็วด้วย 2 เท้า มีหัวแม่มือเป็นเดือยแหลมไว้ป้องกันตัวหรือแกะเมล็ดไม้ที่มีเปลือกแข็ง อิกัวโนดอนตอสกุลมากกว่า 60 สกุล เพราะมีวิวัฒนาการต่อเนื่องกันมานาน 100 ล้านปี และพบ กระจายกว้างขวางทั่วโลก ไดโนเสาร์ที่มีชื่อเสียงในกลุ่มนี้ได้แก่ อิกัวโนดอน แบทโคโรซอร์ และมุดตาเบอร์ซอร์ส

สยามโมดอน นิมงามมี

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Siamodon nimngami* Buffetaut and Suteethorn., 2011
 อายุ : ปลายยุคครีเทเชียสตอนต้น ประมาณ 110 ล้านปี
 หมวดหิน : โคนกรวด กลุ่มหินโคราช
 สถานที่พบ : จังหวัดนครราชสีมา
 ชิ้นส่วนที่พบ : ขากรรไกรบน

ราชสิมาซอร์ส สุรนารีอ

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ratchasimasaurus suranareae* Shibata et al., 2011
 อายุ : ปลายยุคครีเทเชียสตอนต้น ประมาณ 110 ล้านปี
 หมวดหิน : โคนกรวด กลุ่มหินโคราช
 สถานที่พบ : จังหวัดนครราชสีมา
 ชิ้นส่วนที่พบ : ขากรรไกรล่าง

สิรินธรน่า โคราชเอนซิส

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Sirindhorna khoratensis* Shibata, Juntasakul, Azuma and You 2015
 อายุ : ปลายยุคครีเทเชียสตอนต้น ประมาณ 115 ล้านปี
 หมวดหิน : โคนกรวด กลุ่มหินโคราช
 สถานที่พบ : จังหวัดนครราชสีมา
 ชิ้นส่วนที่พบ : ชิ้นส่วนกะโหลก ขากรรไกรบนล่าง ฟัน และอื่น ๆ

นิทรรศการ ไดโนเสาร์ เรื่องเล่าจากฟอสซิล 59-07 / No. 06

ผลิตโดย
โครงการกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ (TK park)
สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)
ศูนย์วิจัยและการศึกษาบรรพชีวินวิทยา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม